

Desoriëntatie

Hoe blijven wij zelfdenkende christenen?

**Stichting
Toerusting**

Voorwoord

Hoe rusten wij ons toe?

Waarom dit onderwerp? Een goede vraag. Juist omdat dit een vraag *is*, hebben wij als Stichting Toerusting besloten hier een bijeenkomst over te organiseren: een bijeenkomst met een korte lezing, gevolgd door het uitwisselen van gedachten. Met de uitkomst daarvan willen we nieuw materiaal ontwikkelen om opvoeders, kerken en werkgevers toe te rusten.

Wie hier goed over nadenkt, merkt al snel dat er niet zomaar een passend antwoord is. In de praktijk blijkt dit weerbarstiger dan wanneer we het er even over hebben. Toch mogen en kunnen we niet lijdzaam toekijken naar de ontwikkelingen en maar zien waar het schip strandt.

In Spreuken 28:18 lezen we:

“Die oprecht wandelt, zal behouden worden; maar die zich verkeerdelijk gedraagt in twee wegen, zal in den enen vallen.”

Over dat ‘oprecht wandelen’ lezen we in de kanttekeningen dat het gaat om een *vaste leer der waarheid*, gesteld tegenover de *ijdelheid der wetenschap dezer wereld*. Het is dus van groot belang dat wij vasthouden aan een vaste leer — ook in een tijd waarin alles zo snel verandert.

In diezelfde tekst lezen we ook over mensen “die zich verkeerdelijk gedragen in twee wegen”. Dat zijn mensen die zich vroom gedragen onder vromen, en werelds onder wereldse mensen. Zij gedragen zich in beide wegen verkeerd, en zullen zeker vallen.

Voor ons allen is dat een les: om standvastig te zijn en duidelijk aan te geven waar we voor staan.

Dit boekje is een eenvoudige weergave van een lezing die op verschillende plaatsen is gehouden in juni 2025. Het is geen wetenschappelijk werkstuk, maar gebaseerd op de praktijk van alledag — vanuit de spreekkamer van een hulpverlener.

Het is de wens van Stichting Toerusting dat dit eenvoudige boekje nog eens nagelezen mag worden, en tot zegen mag zijn.

D. Rebel, Ochten 12 juni 2025

De tijd waarin we leven

Om de tijd waarin we nu leven goed te kunnen duiden, is het van belang om de voorgaande tijden te bezien. De ene periode vormt altijd weer een voedingsbodem voor de volgende. Het een maakt plaats voor het ander. In dat alles moeten we opmerken dat de vorst der duisternis volgens de Bijbel ‘de overste dezer wereld’ wordt genoemd. Hij heeft dus veel macht in het wereldgebeuren, onder de toelating des Heeren. Zijn tactiek is doorgaans dat dingen geleidelijk aan komen.

Hoe zijn we in de huidige tijd terechtgekomen?

We beginnen in 1945: het einde van de Tweede Wereldoorlog, het begin van de wederopbouw. Iedereen werkte hard en veel, en het land klom er economisch weer bovenop. De kinderen die geboren werden tussen 1945 en 1964 noemen we de babyboomers. Zij werden opgevoed door ouders die bewust de oorlog hadden meegemaakt. En bijna allemaal zijn ze opgegroeid met de uitspraak: “Jullie hebben de oorlog niet meegemaakt.” Dat was zo’n beetje het einde van alle tegenspraak. “Niet zeuren, maar aanpakken” was het motto. En inderdaad, die kinderen hadden de oorlog niet meegemaakt. Dus ook geen ontberingen, maar alleen maar vooruitgang. Er bestond emotioneel gezien een flinke kloof tussen deze ouders en hun kinderen.

Als reactie daarop kregen we de roerige jaren ’60. Dat was de periode waarin de babyboomers het zat waren om bedisseld te worden, en zij wilden vrijheid — in zo’n beetje alles. Marihuana roken, vrije seks, en noem maar op. Zij wilden de normen en waarden van hun ouders van zich afwerpen. Die waren in hun ogen hopeloos ouderwets.

De rechts-christelijke gezindte reageerde daar geschrokken op en trok zich terug in een eigen zuil. Ze richtten een eigen krant op, eigen scholen, en meer. De reformatorische gezindte kwam op de kaart te staan. Het gaf hen een veilig gevoel om zo hun kinderen voor alle mogelijke narigheid te bewaren. En het was een goede beweging – laten we daar duidelijk over zijn.

Ongeveer vanaf 1990 maakte de automatisering een opgang. De computer werd bereikbaar voor thuisgebruik. Bedrijven dachten dat ze nu tijd over zouden gaan houden: alles zou sneller en gemakkelijker gaan.

Ook de reformatorische gezindte ging hierin mee, omdat zij niet wereldvreemd is en een groot arbeidsethos heeft. En waar zij kritisch was geweest op televisiegebruik, was zij minder kritisch ten opzichte van internetgebruik. Toch bleef er wel kritiek: er werd geprobeerd om het internet te filteren.

Na de automatisering volgde de periode van de ontzuiling van de reformatorische gezindte – een proces dat nog steeds gaande is. De kinderen van de ouders die de eigen krant en school oprichtten, keken schoorvoetend buiten de zuil. Maar hún kinderen vonden het niet meer nodig om alleen het RD te lezen. “Nieuws kun je toch overal vinden, immers?” En: “Bij je ‘eigen mensen’ inkopen doen is toch niet altijd haalbaar?”

Het internet en de digitalisering maakten de wereld kleiner en het bereik groter. Wat hier sterk aan heeft bijgedragen, is de smartphone, die in 2007 geruisloos zijn intrede deed. De mensen die veertig jaar geleden het RD en de reformatorische scholen oprichtten, zijn vrijwel allemaal overleden of oud. Hun waarschuwende stem werd niet meer gehoord – en nog minder in acht genomen. Het ene maakt plaats voor het andere.

Planten hebben een voedingsbodem nodig, maar ideeën en gewoonten ook. En vanaf die tijd is het heel hard gegaan met de ontwikkelingen. De smartphone ontwikkelde zich tot een complete ‘broekzakcomputer’. En hiermee brak ook het proces van individualisering aan. Er is van alles te doen in je eentje op de telefoon. En meer en meer krijgen we te maken met vervreemding van elkaar. Ook de coronaperiode heeft hieraan bijgedragen. We kunnen gemakkelijk met een andere kerkdienst meeluisteren. Het sociale contact en de sociale controle werden steeds minder — een proces dat nog steeds doorgaat. Sterker nog: sociale controle wordt tegenwoordig als negatief beschouwd.

En uiteindelijk is daar de kunstmatige intelligentie (AI). We zijn gewend geraakt aan snel consumeren. Als ik nu iets wil, moet het ook snel geleverd worden. Wil ik iets weten, dan tik ik het in en ik wil direct antwoord. Alles moet sneller. Iets kopen en een week wachten lijkt niet meer te kunnen. Morgen leveren — liefst vandaag nog. En de kunstmatige intelligentie werkt daar goed aan mee. Daarmee betreden we een nieuwe periode. En hoe zullen we die noemen? Ik denk: de tijd van desoriëntatie.

Zo zien we hoe de ene tijd plaatsmaakt voor de andere — en hoe uiteindelijk het gezag van Gods Woord naar de achtergrond wordt gedrongen. Maar hoe kan dat dan toch?

Wel, het ene maakt plaats voor het andere. Normen en waarden vervaagden meer en meer. Tot er een leegte kwam in de tijd van de individualisering. Even leek de massa dat fijn te vinden, maar de leegte blijkt een spook te zijn dat velen in zijn greep heeft. Maar dan komt de opvulling: sociale media, 24/7 beschikbaar.

DE INVLOED VAN SOCIALE MEDIA

Sociale media zijn overal. Jongeren besteden zomaar drie tot vijf uur per dag aan hun scherm: TikTok, Instagram, YouTube. Wat is het effect?

Concentratieverlies. Korte video's trainen ons brein af om langdurig te focussen.

Vergelijkingscultuur. Alles draait om uiterlijk, succes, likes.

De gevolgen zijn groot: denk aan onzekerheid, prestatiedruk.

Maar ook aan een afname van eigen meningsvorming. Algoritmes geven ons wat we graag willen horen – niet wat we zouden moeten overwegen.

Wat is de Bijbel dan toch helder op dit punt. Lees Spreuken 23 eens met aandacht. Daarboven staat geschreven:

‘Levenswijsheid’. En als u dat leest met de kanttekeningen erbij, zou u bijna denken dat er toen ook al sociale mediaplatforms waren.

Nou, die waren er hoor – in zekere zin. Wat denkt u van de Areopagus in Handelingen 17? Dat was een plaats op een heuvel waar mensen samenkwamen om iets nieuws te horen en te zeggen. Dit is dus niet nieuw.

Wat wél nieuw is, is dat het nu 24/7 ‘aan’ staat en altijd bereikbaar is.

Wat we dagelijks voeden in onze ziel, bepaalt wie we worden.

Voeden we onze jongeren met oppervlakkige beelden en prikkels? Of bouwen we aan diepgang?

Wanneer heeft u voor het laatst iemand iets zien bedenken dat níet van internet kwam?

Die tendens wordt nog versterkt door de komst van kunstmatige intelligentie.

Kunstmatige intelligentie

De kunstmatige intelligentie (AI) is enorm in opkomst. Maar wat moeten we daarmee? Hoe moeten we ons daartegenover opstellen? Kunnen we het zonder meer accepteren?

En heeft dit ook te maken met ons onderwerp? Jazeker – en niet zo’n beetje ook.

We hoeven in dit verband niet in te gaan op de technische werking van AI, maar wel op wat het met ons doet. Daarom hier een korte uitleg van wat AI is.

AI is niet meer dan een enorme hoeveelheid informatie die supersnel doorzocht kan worden, waarbij verbindingen worden gelegd tussen gegevens. Een bepaalde vraag zorgt er bijvoorbeeld voor dat binnen enkele seconden de Bijbel, de Institutie van Calvijn, alle werken van Matthew Henry en eventueel nog tientallen websites worden doorzocht op een bepaald onderwerp. Tegelijkertijd worden verbanden gelegd, taalmodellen geanalyseerd en stelt het algoritme een antwoord samen.

Dat antwoord kan verbazingwekkend goed zijn – maar ook verbazingwekkend fout. AI kijkt namelijk niet alleen naar harde informatie, maar ook naar taalmodellen. Dat wil zeggen: AI analyseert hoe wij taal gebruiken en vormt daarop een reactie.

ChatGPT is een bekende aanbieder van AI, aan wie ik vragen kan stellen. Wanneer ik steeds vraag om Bijbels onderbouwde antwoorden, en daarbij uitsluitend gebruik wens te maken van de Bijbel in de Statenvertaling (uitgegeven door de GBS), dan gaat AI daarmee aan de slag. Als ik later opnieuw vragen stel, zal AI al

automatisch een Bijbels voorbeeld geven. Het richt zich dus op mijn manier van spreken en denken.

Maar: dit is nog steeds een levenloos algoritme zonder enig gevoel. Toch komt het op ons over als intelligent en gevoelig. De ‘rekenkracht’ van AI is zó sterk, dat het mij kan foppen: het lijkt alsof er iemand aan de andere kant met mij spreekt. Hou dit gegeven goed vast.

AI is dus per definitie levenloos (niet ‘dood’, want dan zou het geleefd hebben), zonder gevoel of interpretatie. De aanvoerders van de AI-hype willen ons echter anders doen geloven. Het gaat er dus om hoe wij AI zien: zien we het als een hulpmiddel, of als een vorm van ‘alwetendheid’? Maar het blijft een machine.

Inmiddels zijn er velen die zó sterk geloven in de techniek, dat zij ChatGPT gebruiken als hun persoonlijke psycholoog en adviseur. Dat is beangstigend – zeker nu we dat steeds vaker zien gebeuren. En dit is nog maar het begin. Sinds 1 december 2023 is ChatGPT breed beschikbaar, en het gebruik neemt bizar snel toe.

Zijn sociale media en AI de schuldige?

Laat het duidelijk zijn: een dood ding kan niet de schuldige zijn. Het is de mens die verantwoordelijk is voor wat hij doet.

Hoe belangrijk zijn sociale media voor u? Kunt u zonder — of met minder? We hebben hier een apart boekje over geschreven.

In 1986 protesteerden wiskundeleraren in Washington tegen het gebruik van de rekenmachine op school. Nu lachen we daar misschien om. Maar dat hoofdrekenen tegenwoordig voor velen een probleem is, mag gerust een feit genoemd worden.

Is dat dan de schuld van de rekenmachine? Nee, helemaal niet. Er had simpelweg beter op ingespeeld moeten worden, en het hoofdrekenen had op school meer aandacht moeten krijgen.

Zo moeten we ook naar kunstmatige intelligentie kijken. We kunnen daar niet meer omheen. Sterker nog: we gebruiken het vrijwel allemaal dagelijks, vaak zonder dat we het doorhebben. AI is inmiddels verwerkt in veel technieken en naslagwerken.

Maar wij moeten het ‘hoofdrekenen’ blijven oefenen. En wat is dat ‘hoofdrekenen’ dan in deze context? Terwijl we midden in de maatschappij staan, mogen we de basis niet vergeten. En die basis is: Gods Woord.

Het is opvallend dat de meeste gesprekken over AI gaan over wat er allemaal mee kan en hoe ver het kan gaan. Maar wij zullen terug moeten naar een Bijbelse duiding.

Bijbelse basis

Dat is een goede vraag — en er is zeker een antwoord op te geven. Hoe we dat vervolgens in praktijk brengen, is weer een tweede. Maar laten we beginnen bij de eerste vraag:

1. Begin bij het onfeilbare gezag van Gods Woord.

Zorg er als opvoeders voor dat de Bijbel niet ter discussie staat. Hoe je dat doet? Daarvoor willen we juist materiaal ontwikkelen. We hebben daar ideeën over, maar het moet een collectieve aanpak worden — gedragen door gezin, school, kerk en werk.

2. Gezag in het gezinsleven.

Gezag staat niet op zichzelf; daar horen wederzijds respect en liefde bij.

Gezag is een groot goed, onmisbaar voor een samenleving. Zelfs in de dierenwereld zien we dat — daar heerst hiërarchie, rangorde.

Helaas breken we gezag vaak af door hen die boven ons gesteld zijn, bij de voornaam te noemen. Of wanneer zij die gezag moeten dragen, zich populair gedragen tegenover jongeren. Maar juist dat is niet wat jongeren zoeken. Zij verlangen naar duidelijke kaders, naar stabiliteit.

3. Leer de jongeren de beginselen van onze religie.

In Spreuken 22:6 staat het zo helder:

“Leer de jongen de eerste beginselen naar de eis zijns wegs; als hij ook oud geworden zal zijn, zal hij daarvan niet afwijken.”

Duidelijker kan het niet.

4. Leef tot Gods eer — en leef heilig.

Volgens het gezag van Gods Woord is het onze roeping en taak om allereerst tot Gods eer te leven en Hem te dienen. In Prediker 12:13 lezen we:

“Van alles wat gehoord is, is het einde van de zaak: Vrees God en houd Zijn geboden, want dit betaamt allen mensen.”

Ook 1 Petrus 2:21 is daarin helder over wat onze roeping is:

“Want hiertoe zijt gij geroepen, dewijl ook Christus voor ons geleden heeft, ons een voorbeeld nalatende, opdat gij Zijn voetstappen zoudt navolgen.”

In de verzen daarna lezen we hoe we dat doen: door heilig te leven.

Dat betekent niet dat we als een ‘heilige’ afzondering zoeken, maar dat we apart gezet zijn — anders dan de wereld.

Dus: geen gebruik maken van internet en AI?

Dat zeg ik niet. Maar anders leven dan de wereld — dat wél.

Laat maar zien wie en wat u bent.

In Efeze 4:17-24 spoort Paulus de gelovigen aan om niet langer te leven zoals de heidenen, in ijdelheid en verduistering van het verstand. In plaats daarvan zijn zij "geheel anders" geworden. Gij geheel anders.

Dus: neem deel aan de maatschappij, maar leef volgens het Woord.

Gods Woord heeft gezag. En vraag uzelf eerlijk af: draagt u dat gezag ook?

5. Leer uw kinderen bidden.

Vaders, u bidt toch wel hardop aan tafel?

Niet? Maar u bent verantwoordelijk voor uw gezin. Voor de opvoeding van uw kind.

U moet uw kind ook leren bidden.

Ook de moeders hebben hierin een grote taak.

Leer uw kind bidden — niet alleen via formuliergebeden, maar ook door een vrij gebed te oefenen.

6. Ouderen, wees een voorbeeld — een identiteitsfiguur.

Wat is dat? Een identiteitsfiguur is iemand naar wie je opkijkt.

Ik denk vaak terug aan mijn eigen jeugd. Ik mocht meerdere mensen hebben waar ik tegenop zag. Dan denk ik aan Tippie — een oude man die een straat achter ons woonde, in een klein schuurtje. Hij had één stoel voor zichzelf en een krukje waarop zijn hondje sliep. Wanneer ik daar als vierjarig jochie kwam, moest het hondje onder de tafel en mocht ik op het krukje zitten. Tippie leerde mij psalmversjes en ik kreeg dan een snoepje. Vijftig jaar later hoorde ik dat het hondje Tippie heette — en mijn held heette Henk.

Hij was mijn voorbeeld. Een identiteitsfiguur.

Nu vraag ik mij wel eens af: ben ik zelf ook zo'n identiteitsfiguur als die eenvoudige Tippie?

Wat kunnen alleenstaanden een grote rol spelen op dit gebied. Er wordt naar u gekeken — in de familie, in de gemeente, op het werk.

We hebben allemaal een belangrijke rol te vervullen.

7. Let op uw taalgebruik.

Denk na over de verstrekkende gevolgen van uw woorden.

Opvoeders, werkgevers, kerkenraadsleden en docenten:

Sta stil bij wat u zegt, en hóe u het zegt.

Ik denk aan een jongen die ik goed ken. Hij stond met een groepje bij het catechisatielokaal te roken. De ouderling die catechisatie gaf, kwam naar buiten en rolde een sigaret. Hij voegde zich bij hen, wilde populair zijn, gebruikte hun taal en maakte een dubbelzinnige, seksueel getinte opmerking.

De jongens zwegen. Niemand lachte — terwijl ze dat normaal wél zouden doen.

Maar dit hadden ze niet verwacht. Zij wilden opzien naar de ouderling, maar helaas: de man verlaagde zichzelf. Het is al jaren geleden, maar de jongen die mij dit vertelde, kan nog steeds geen respect opbrengen voor deze ouderling.

Gezagdragers, trek hier uw les uit.
En ouders: ook u bent een gezagdrager.
Voor ons allen geldt: let op de verstrekkende gevolgen van uw woorden.

Er zijn ongetwijfeld nog veel meer zaken die genoemd kunnen worden.
Maar die willen we graag bespreken in het vervolgtraject.

Hoe dan?

Ja, dat is een goede vraag. We kunnen gemakkelijk zeggen wat er allemaal moet, maar hoe ziet de praktijk eruit? Daar willen we graag op terugkomen en u handvatten voor aanreiken.

En dan hoor ik een moeder klagen:

“Mijn kinderen zijn al groot en ik weet weinig. Hoe kan ik nog verandering aanbrengen?”

Nou, begin op uw knieën en vraag of de Heere u wijsheid, tact en liefde wil geven om het op te pakken. Zeg ook gerust tegen uw kinderen dat u inziet dat u het in de achterliggende jaren niet altijd goed hebt gedaan, en dat u nu meer werk wilt maken van de opvoeding.

Mogelijk zegt een stoere, opgeschoten puber dat dat niet nodig is, en dat “we nu niet ineens vroom hoeven te worden.” Kinderen kunnen soms zo hard iets voor uw voeten werpen. Kijk daar niet raar van op, maar blijf open en eerlijk.

Zeg dan maar dat u hen best begrijpt, maar dat u een doopbelofte hebt gedaan.

En weet u wat dan de sterkste wapens zijn?

Ik heb er twee voor u: gebed en liefde.

Hoe opstandiger uw kind, hoe meer gebed en liefde u in de strijd moet gebruiken.

Of ondervindt u tegenstand van uw man of vrouw?

Ja, ook dat kan.

Dat is een zware weg. Maar des te meer mag u de Heere aanlopen, en des te meer liefde gebruiken.

Als de Heere die wapens wil zegenen, kan geen bruit daartegen op.

Daarom: houd moed — man, vrouw, vader, moeder, docent of kerkenraadslid.

Vertrouw op God, en Hij zal het wél maken.

Want Hij spreekt niet alleen met gezag, maar ook met macht.

En dan besluiten we met het zevende vers uit Jozua 1, waar de HEERE Zelf tot Jozua spreekt:

“Alleenlijk wees sterk en heb zeer goeden moed, dat gij waarneemt te doen naar de ganse wet welke Mozes, Mijn knecht, u geboden heeft; wijk daarvan niet, ter rechter- noch ter linkerhand, opdat gij verstandiglijk handelt alom waar gij zult gaan.”

Einde lezing

Wat doet Stichting Toerusting?

Deze stichting is officieel opgericht in oktober 2023. Daar gingen nog enkele jaren van onderzoek aan vooraf.

Aanvankelijk waren we gericht op drank- en drugsgebruik. Maar dit bleek een voortvloeijsel te zijn van een onderliggend probleem. En dat probleem heeft meerdere 'hoofden'. Het is eenzaamheid, gebrek aan kennis, geen eigen initiatief, gebrek aan talentbesef, ondermijnd gezag en meer. Daar vloeit uit voort een vluchten in consumptief gedrag om maar het gelukshormoon dopamine te verkrijgen. Dan voelen we ons even happy en zijn er geen gebreken voor het gevoel. De vlucht kan zijn in drank, drugs, seks, porno, gokken, gamen en meer verslavingen. En groepsdruk jaagt het aan om mee te gaan in deze negatieve zaken.

Maar hoe pakken we dit probleem aan? Het is vooral doen en dan wel het juiste. De basis ligt in de gezinnen, dat is nog steeds de hoeksteen van de maatschappij. Sleutelwoorden zijn liefde en respect voor elkaar. Daarnaast is onderwijzen en voorleven van jongeren van groot belang. Dan komen we meteen op het grote probleem dat veel ouders en ouderen zelf 'opvoed-verlegen' zijn. En op een gegeven moment ook 'opvoed-moe'. Men wil wel, maar weet niet hoe het moet of hoe te beginnen. Daarbij zijn jongeren doorgaans mondig en staat het respect voor Gods Woord op een laag pitje.

Toch denken wij als Stichting Toerusting dat we terug kunnen. Sterker: we moeten terug naar het gezag van Gods Woord en het gezag van ouders. De stichting zoekt voortdurend naar methodes om zowel ouderen, opvoeders en jongeren toe te rusten en hen te ondersteunen. Daarom bieden we onder meer podcast voor diverse doelgroepen, het communicatiespel 'Kom in gesprek' maar ook brochures zoals deze. We proberen alles in

begrijpelijke taal uit te werken en te voorzien van antwoorden en vindplaatsen in de Bijbel.

Ons werk wordt gedragen door bedrijven en particulieren die ons steunen in gebed en financieel. Beiden zijn van groot belang om door te kunnen gaan.

Particulieren kunnen zich als donateur inschrijven. Dat kan voor een eenmalige gift of een terugkerend bedrag per maand.

Maandelijks terugkerende donateurs zijn onze medebouwers, daar kunnen wij op bouwen. Voor een klein bedrag per maand maakt u al een groot verschil. Via

www.stichtingtoerusting.nl/steun-ons/ kunt u zich daarvoor inschrijven. Of scan de QR-code op de volgende pagina.

Bedrijven kunnen zich inschrijven al Toerustingsvriend. Zij bepalen zelf hoe veel zij willen doneren en hoe vaak. We beleggen bijeenkomsten om met de Toerustingsvrienden in gesprek te blijven. Zo blijven wij op de hoogte van wat er speelt in de maatschappij en kunnen we bepalen hoe hier antwoord op te geven.

info@stichtingtoerusting.nl

www.stichtingtoerusting.nl

Scan de QR-code te doneren

*Wordt het **toerusten** of **berusten**..?*

**Stichting
Toerusting**